

Boryana Hristova

(Bulgaria, Sofia University St. Kliment Ohridski, Faculty of Philosophy)

The King and his Sons*

Milena Kirova. The Heroic Body. History and Masculinity in the Hebrew Bible. Sofia, Kibea Publishing House, 2017.

Abstract: This review deals with Prof. Milena Kirova's latest book titled *The Heroic Body. History and Masculinity in the Hebrew Bible* published by Kibea Publishing House. Milena Kirova is one of the very few Bulgarian biblical anthropologists and the subject of her study in the book under review is the story of the biblical warrior, king and prophet David and his sons Absalom and Solomon. The review traces the main points of the book – the attempt at representing an ideal of the male body (as a notion and a reality), the understanding of the beauty and perfection of the biblical man; the notion of circumcision as a symbolic wound connecting the man with his Creator; the wisdom of the ruler according to the concepts of the Old Testament; love between men; old age, disease and death of the Biblical hero.

* This is an alternative title proposed by Milena Kirova in the book.

Боряна Христова

(България, СУ "Св. Климент Охридски", Философски факултет)

Царят и неговите синове*

Милена Кирова. Героичното тяло. История и мъжественост в Еврейската библия. С., „Кибиа“, 2017

David played and pleased the Lord,
But You don't really care for music,
Do you?
Ленард Коен /"Алилуя"/

За пореден, трети път, се срещаме на българска територия с антропологията на библейския свят, с майсторското „размагьосване“ на библейската история от проф. Милена Кирова (след „Библейската жена“ и „Давид, Великия“). И, естествено, както става винаги на третия път, тази книга е най-хубавата. Признавам си, че бях запленила от нея, както и от идеите, които предлага, от „новия“ прочит на вече познати старозаветни разкази, добили повече плътност и реалност в изследването на М. Кирова. То ни предлага широка палитра от въпроси, които в един момент опират не само до Стария завет, но и до собственото ни битие и смисъла в него. Писателката забелязва и осмисля наново редица уж дребни на пръв поглед детайли в древния текст, които се оказват важни и необходими за анализа на старозаветните притчи.

Книгата е толкова богата на тези и внушения, че за нея може да се пише много, но аз ще се огранича само с една по-лесна линия на повествуването – историята за царя и неговите синове. И тъй един цар имал трима синове, кой от кой по-прекрасен. Така започват множество приказки от световния регистър / и във вариант „един баща имал трима синове“ или просто „един човек имал трима сина“/, така започва и тази уж „неприказна“ приказка, която си е всъщност съвсем истинска. Първият син загинал от ръката на брат си, вторият се опитал да завземе царството и да наложи волята си над остарелия си баща, а третият, както си му е редът, се оказал най-прекрасният от всички. Царят е библейският Давид, а синовете му – Амнон, Авесалом и Соломон.

Давид се родил без благородно потекло, но се превърнал в очарователен млад мъж, който се харесва на всички, в храбър воин, безстрашен боец, който победил великана Голиат, смятан за свръхчовек, потомък на някогашни човешки родове. Той извършил десетки подвизи, станал велик военачалник, лягал с жени, дори и чужди, попаднал в царския дворец, където и сам цар Саул му предложил прекрасната си дъщеря Мелхола. В един момент, когато царят се опозорил, Давид бил избран за цар и се превърнал в пророк, в мъдър и справедлив владетел, оставил завинаги името си в историята на Израил. И не само това – той станал символ на мъжествеността, на мъжката сила и хубост – той възплътил „героичното тяло“. Едно мъжко тяло трябва да е точно такова, както справедливо отбелязва изследователката, за да бъде възприемано като човешкия еквивалент на Господа, сътворил човека „по свой образ и подобие“. За да изгради истинската ни представа за тази символична връзка между Господ и човека, заложена в „подобие“, което е трудно да си представим, при положение, че Господ е безтелесен, тя е направила множество проучвания, които обогатяват представата ни за значението на всеки елемент от тялото – косата, очите, устните, ушите, брадата и специалните начини за нейното оформление, сексуалният орган и сексуалната сила, изключително важни в този случай. Естествено, обърнато е внимание и на сърцето, което изглежда в древните текстове някак „извънтелесно“. Специално място е отделено на ритуала на обрязването – нанасянето на една „символична рана“, знак за принадлежност към „своите“, най-сетне завет между човека и Господа, който трябва има как „да познае своите“. За всеки от тези елементи е направено огромно проучване, което респектира със своята задълбоченост.

Личността на царя е обгледана детайлно от много страни, за да се види дали отговаря на идеала за великия владетел. Освен физическото си излъчване той трябва да притежава мъдрост, за да управлява, да може да отсъжда правилно, и то „със сърцето си, а не толкова с ума си“, защото да си добър съдия на народа си също е част от идеята за величието. И тъй пред нас се изправя истинският образ на цар Давид. Цар Давид, тема на толкова много произведения на изкуството, оказва се, изобщо не е прекрасният

млад мъж, за когото знаем, че буди всеобщо възхищение. Според изследването, на което напълно се доверявам, защото е подкрепено с щателен анализ, „той е нисък, червендалест, с гъста и чорлава рижа коса“. Явно в този вид не отговаря на представата ни за красота и авторката дори предполага, че ренесансовите творци биха били много разочаровани, ако можеха да видят истинския му образ. Аз обаче се съмнявам, че те биха били разочаровани от това, дори мисля, че не биха се заинтересували да разберат как точно е изглеждал Давид Великия, защото за тях той е бил символ – символ на античната красота, съчетана с духа на творчеството. Защото има един много важен аспект от личността на цар Давид, който не е изяснен в книгата. Тя ни представя Давид мъжа, Давид воина и Давид владетеля, но не и Давид поета. Според същата тази Библия, която е в основата на изследването, цар Давид е автор на 150 псалми, които възхваляват Господа. Сътворил е удивителни по своето внушение стихове, които и до днес се пеят в християнските църкви по целия свят. До нас са достигнали стотици български преписи на Псалтира от XII до края на XVII век, някои от които придружени от великолепни миниатюри, представящи Давид неизменно със златната му арфа в ръка. Такъв го виждаме и на фреските от Хрельовата кула, в манастира в „Арбанаси“ и др. Псалтирът на цар Давид е най-разпространената старозаветна книга по българските земи и авторът е възприеман преди всичко като поет и певец, а не толкова като цар и владетел.

Писателката сравнява цар Давид с Ахил Бързоногия, но той е по скоро Аполон със златната си лира, който се извисява над всички с красотата ако не на тялото си, то на творческия си дух. Именно като Аполон според мене е представен и във великата скулптура на Микеланджело. Сравнението с Ахил обаче е продиктувано и от паралела за близостта между него и Патрокл и близостта между Давид и Йонатан, брат на съпругата му Мелхола. Вярно е, че любовта между Давид и Йонатан е многократно изобразявана в европейската живопис, но винаги като приятелска прегръдка между довереници, никога като сексуален контакт. Давид обичал Йонатан „както обичал душата си“ твърди библейският текст. И, както писателката отбелязва, тук намираме отразен моделът за „любов между двама герои – приятели“, които се подкрепят взаимно – митът за мъжкото приятелство, който работи и днес. Тази „любов между мъже“, както и всички други аспекти от „героичното тяло“ М. Кирова разглежда в изключително широк контекст – от Гилгамеш до прочутия филм с Пол Нюман и Роберт Редфорд „Буч Касиди и Сънданс кид“. Но в края на краищата, както и авторката обяснява, в случая важи максимата, че „един мъж може да бъде напълно разбран и оценен само от друг мъж“. Е, не е ли така? Както има и случаи, когато една жена може да бъде разбрана напълно само от друга жена.

Животът на цар Давид в приказката си върви и, както става с всички нас, той остарява и изнемошява. „Героичното тяло“ остава само далечен спомен. Старостта на царя е анализирана, както и всичко друго, много сериозно. Писателката успява да разгадае дори болестта му – той страда в края на живота си от старческа хипотермия – осъден е на непрекъснат студ, защото нищо не може да го стопли, дори и съвсем млади момичета, които водят в постелята му. Това е старостта в ужасния ѝ вид – отслабване на краката, на ръцете, на слуха, на вкуса, загуба на всичко, дори на „способността да се различава добро и зло“. Не е ли това пътят на всеки човек, успял да доживее до старостта, до своя последен ден? Къде е младият мъж, който повалил Голиат? Къде е Бог, за да помогне на онзи, който написал „Всяко дихание да хвали Господа“? Тези въпроси, както винаги, остават без отговор. „Човек е като дъх, дните му са като преклонна сянка“.

Вместо епilog авторката е поместила разказа „Една друга история. Един различен мъж“. Представа ни един мъж, който никога не е убивал човек, който приел с любов и съчувствие царската дъщеря, и който не се противопоставил никак на това, че в един миг я отвеждат от него, а само вървял по пътя и плачел, а сълзите се стичали по лицето му и падали на прашния път. Това обаче не е чак толкова непознато, защото изследователката много подробно ни е запознала с типологията и символиката на мъжкия плач в Стария завет. Въпреки кроткия плач, точно мене този мъж не може да ме развълнува и разчуства. Честно казано, пред него предпочитам драматизма на втория син на Давид – Авесалом и то в мига, когато е там – горе на шатрата, и пред очите на цял Израил обладава наложниците на баща си, а около него се развява божествената му коса, станала по-късно причина за гибелта му. Но, разбира се, моят любимец в приказката е третият син – цар Соломон, който, както разбрах именно от текста на М. Кирова, е единственият библейски мъж, който „любел жените“ – не лягал с тях, не ги обладал, не се съвкупявал с тях, а именно ги „любел“ и дори изпълнявал капризите им, което му струвало твърде скъпо. Онова, което бих искала да добавя е, че и цар Соломон е изключително известен автор на много обичаната от нашите книжовници от XV и XVI век библейска книга „Песен на песните“, както и герой на множество древни апокрифни текстове, включително и богомилски по произход, които заслужават може би внимание в други, бъдещи публикации, които пожелавам на авторката.

Надявам се, че с тези няколко реда съм събудила у читателите интерес към книгата „Героичното тяло“, защото това е книга, която трябва да бъде прочетена и която се чете на един дъх. Написана е ерудирано, но и увлекателно и дава много полезна информация за битието изобщо. Приведена е богата библиография и из текста има не малко цитати, които обаче не идват в повече, а подпомагат разбирането му. Освен това книгата е снабдена с множество прекрасни илюстрации, органично свързани с текста. Полиграфическото оформление на ИК „Кибее“ е отлично, то спомага четенето да се превърне в истинско удоволствие.

- Заглавието е предложено като алтернативно в самата книга от М. Кирова.